

ALBBAJEV MIDIN

Брлағ
Qbjnaoъ

QbRQibZMAMBAS 1 9 3 8

1606 - 11

ALBAJEV MIDIN

V - ej

111

БРЛАР ÇБЈНАО|Б

5852
5280

Frunze

QБРО|бZMAMBAS

1938

275955
**Центральная научная
БИБЛИОТЕКА
Академии наук НР. изской ССР**

Çoopcu redaktor **Elevajev. M.**

Teknicheskij redaktor **Abdullaev M.**

Сыңырпа çoopcu **Kamirov I.**

Çoopcu korrektor **Qasymov Z.**

Teryyge 26 II 38-ç. fertildi. Basuuqa 17/III 38-ç. qol qojułdu.
 Qaqażdan format 72×105 Bir basma taraqta 57664 tamqa.

Bardıq 2 basma taraq. Qыгоъзглайlit № 6-315

Qыгоъзмамас № 13. Zakaz № 150. Tıraç 3030+125.

Baazı 1 k. 60 t. Muqabas, 80 t.

г. Фрунзе, тип. № 2, Ташкентская, 103.

DAJARDЬQ MENEN KELISET

Kek şiber aqyp, gyl çyttuu
 Tup tunuq, tujlap aqyp suu,
 Salqyn ava toolu çer,
 Den sooluqqa çaqymduu.
 Taq usul çajloo cerine,
 Baldarqa lager ornoqon,
 Pioneerler dem alat,
 Qıştata oqup.—ojloqon.

Çajqalqan çashy şisberge,
 Cajdarlı baldar ojnoşot,
 Tabijat kerkyn, vaqdasyp,
 Ozendy, suunu bojloşot.
 Toptoşup tooqo vagışat,
 Sonun taştar tavışat.
 Depterge saqtap, qatyrp,
 Gylderdən tandap alışat.
 Çanlıvar qarmp, gyl saqtap,
 Mektepke belek berişet;
 Baştalar çanç savaqqa,
 Dajardyb menen kelişet.

14-VIII 38-ç.

STALIN BIZGE QUBANSЫN

Çырталдуу биздин өлкөдө
Эмгек, кылкы, қатырьп
Тарбижалайт, естүрөт
Stalin бизди шат қылъп.

Укмуштан-уқмуш түүдүрөн
Уландар өсүп өтүлсін
Қызылтап-қызып сыйратын
Қыздардан көп сүр сечисін.

Окужлу балдар тұтсып
Ченишке-чениш улансын
„Azamat—dep—балдарым“
Stalin бизге қубансын.

INZENER BOLOLU

Ала тоо, асгалуу зоо, көр-кек мөнгү.
Билеңіз ән варвақан тујуq төрдү,
Çыргылө, изілдеjі вайыктатып
Ташыjыл айтты, күмыş, таş көмүрдү.

Bololu оқуп-оқуп виз инженер,
Qubansын биздин күккө өлкөдө ел,
Асылын, кен ташысын шахты болсун,
Bilinvej тујуq түрөн too-таштуу چер.

Dаръяда талқалансын тастар сынъп,
Қарсыда сиңа түssүн зоо қызып.
„Сесбеди уландарым сұттымбы“ деп
Ала тоо тарынbasын өктө қылъп.

Сыйдаш оқынуштуу necen миндеп,
Ошондо too сүр ажтып тилгэ кирмек.
Қыңсаңдаj өсүп қатқан azamattar
Bul işti orundatuu биздин мильдөт.

TARBIJAQA TALPYNAM

Talpynqan temir qanat azyr çasmyň,
Talavym tolqundanat, bolup taşqyn...
Çetilse qolumdaqy bolot qalam,
Qolumda coq tursa da tartıpvashmyň...

Sılynda tartıpvajtyn azyr daçy,
Çyrektyn tolqundanqan ottuu saçy,
Men bygyn stalindik doordomun
Çooqolqon mendejlerden qamçy taçy...

Sıqatqo qalamtyndan emgek ənyp,
Mendaçy çetilemço kópty kóryp,
Oquvaj uşul baştan çibere albajm,
Bulbul til, cecen səzdy toluq təgyp.

Taralar bulbul səzym kelecckte,
Tolquqan ças talavym ketbes tekke.
Uu bolup çattar ycyn menin tilim,
Qalamty-najza bolor qızyl cekte.

11-II 35-çy

QBŞQA QAMBNQJBN

(Çaş maldy şefke alqan małamyň ыль)

Men çem berip əstyrgen
Qara qaşqa qulunum,
Çer kegeryp, kyn çylyp
Çaz maalýnda tuuldun.

Çajloodo, çasyl şiberde
Elirip curqap ojnodon,
Çasyl cəp emi sarqajdy,
Qış kelerin ojloqun.

Eneñdi emip erkindep
Qapasız çyrdyn ar daýym.
Emi menden surasý,
Keler qıştyň qandaýyn.

Tap-taqyr kөrө elekşin
bzqaarluu qıştyň „çinderin“
Acuulusun bilbejsin,
Sıqyldaq ajaz cildenin.

Əmyrynde kөrvegen,
Taç qalarsyň aq qarqa.
Kişeneisiniç sýjgoýyp
Tujaçyň qarqa batqanda.

Bergen çemdi қағшь қер
Көрө elek қыşqa қатыпъып,
Арама җавуу тикирем
Аль да қыста қатыпъып.

36-сын.

ÇYRGYLΘ MUZEJ KƏRƏLY

Muzej қызып ој балдар!
Tyrdyy ҹандып ваатъ вар,
Qадимкidej turușat
Elik, teke, buqular.

Qaman, tylky ҹатышыт,
Qatqan—bojdон ҹаъртъг
Көвөтеси визулбайт,
—Qajdan taap айртъг?...

Qығыј вүгкүт, соң չору,
Көр ҹы bolqon bolçolu
Arasında даңъ вар
Biz kerвеген сондору.

Өzyндөј զыяр қојуптур
Өрдек тоодаq ulardы,
Көгүккөн даңъ вар,
Kergyle baldar bulardы.

Ҫivek, раңта, кенепти—
Kөрөсүп bardыq kerekти.
Ҫasaqанып bilelik
Bal ааръ вақсу celekti.

Саваң менен қатыған
Ат тирдүү егін, буудајдь.
Қандай екен көрөлү
Кендір болсу қурајдь.

„Аçыратып вilsin“ деп
Көрсеткен ескі, қаңыпъ
Боз уйлар тұрат үнкүйр
Өзгөрүлвөj қалыбъ.

Eski turmuş orunun
Çanısq menen basalъ;
Çanı turmuş çengenin
Biz tarixqa қазалъ.

7/VI 34-с.

QOJON, TOOQ ВАQЛАМЬН

Qojon, tooq вақатын,
Аларға qорoo salамын,
Емек қылър ерікпеj,
Җем, отторун таватын.

—Sen da ваққын Sajraqan,
Кіrişipsiң бастан.
Qojon, tooq азыроо:
Mildetiң bolot atqarsan.
Pioneerce bel bajlap,
Attanqып, qurvu қatpastan!..

Tooqtorum өзъ-сии,
Qыжыльшат—„ququ-quu“.
Serendetip qulaqып,
Qojonum авдан қызъqtuu.

Tookumduн çeçesiy,
„Сыр, сыр“ дешіп yn salat.
Eşitkende ynderyn,
Ojnoo kenyл qubanat.

—Kei çoldoшtor, kelgile
Qojon, tooq вақалъ.
—Ұlgy al“ dep bіzderden:
Barabандъ қақалъ.

34-с.

17 ÇAS

(Qızıly arımıjanın 17 շնձզնա)

Tolqundatıp deneni,
Muzъka kyysy sajradь,
Şattanıp şanduu sap menen,
Qыzyl asker çajnadь,
On çeti çыl өtkөryp—
Alardыn vygyn majratmy.
Bul çыldardыn icinde—
Өtkөrdy dalaј majdandy;
Өlkөwyzge qol sunqan,
Duşmandardы ajdadь—
Qыzyl sekти vek saqtap
Qaarmam işten talvadь.
Qaçъbas kystuy qoluna
Bomvi, qыыс qartmadь.

At ojnotup, tanka minsek
Barlyqъvuz çavyla.
Alar syrdөp bet kele alvajt
Biz qыtaandын şapъna.
Kelgen menen çolotrojviz
Qыzyl cektin çapъna.

Pioneerler! azыr çasvuz
Byt өпөрдү bilelik,
Çaş kezekten сып түгъшьр
Bilim kenin çiredik;
Kelecekte ava çагыр
Aeroplan minelik,
Сып qaarmam atqa qonup
Tөшкө orden ilelik!

35-çы.

EMGEK TALAASЬ

Tigi talaa—
Qubandyrat kenyldy,
Al talaqa
Altyn şoola tøgyldy,
Emgektengen
Aqa, çene, atalar,
Emgek etip
Tegiz nurqa cemyldy.

Oşol talaa
Coq emgektin talaasь,
Byt ajdalat
Qalbał ec-air alasь,
Onur сыдат
Dalaj tyrkyn altyn dar,
Al tuuralu
Eckimdin çoq talaş,
Al talaqa
Tujlap çyrek qubanat,
Qarqyradał
Bolot attar cubalat;
Çenem çyret
Denizinde emgektin
Şanduu-şanduu
Qъzyl çooluq bulqalap.

Çaýq talaa
Emgek menen gyldedy,
Byt ornodu
Qaýq emgek gyrdely.
Aradaqь
Qara neet duşmandar,
Bolot attyn dybyrtynen syrdedy,

Çardamdaşsaq
Al talaqa çajnasaq,
Al emgekke
Biz da beldi bajlasaq,
Emgektegi
Aqa, çene, atalar,
Qubanьşyr,
Alar bizdi maqtaşat.

84-сын.

BOLOT ATTЫN EMGEGI

Emgekcini, emgegine саътър,
Төт тујаңын چер ветине ватылър,
Чер ајдашат болот аттар талаада
Бурулдаңан qara tytyн atылър.

Qatar soqo сибаңан,
Birine-niri уланqан,
Qыртшы tilip tişteri
Qurctuquna qubanqan.

Kyny-tyny тыптым алвай күс берип
Uşul balban dalaj چерди ajdадь.
Qara сымдь qаршы-терши qontorup
Er bolot at sajъp saldь sajмань.

Kercy tigi belesti
Qaratayr turqan elesti,
Тъталанqан چер вети,
Oşol sajma emespi.

Uşul attын тula вою cojundan,
Oşondurutан — “bolot at” dep qojulqan,
Kim talaşat “bolot” emes naşqa dep,
Basqan چeri taş bolso da ojulqan.

Ulam demep camdaqan
Emgeginen talbaqan,
Ожкөlyşyp bir چeri,
Çoor bolup qalbaqan.

Ee сарсавајт qajrat beret emgekke
Dyky-dyky dyny qыjn упу bar,
Dene, tulqu ujutulup cojundan
Taş bolso da buzup keter tyry bar.

Burooloru buralqan
Qure bolotton quralqan,
Çыргенүнө talъqвај
Emgekciler qubanqan.

34-5.

Центральная научная
БИБЛИОТЕКА
Академии наук Киргизской ССР

BIR QBZOJA

Qulpunqan qunduz sасын qajra tarap,
Kөр qыз bar... qara kөz bar... çal-çal qarap,
Çaqtaryp emgektegi epkindyysyn
Kөр çiglit çyryşetqo birden samap,
Tetigi iшten talbas qara kөz qыз
Bilvejmin... kimdi syjet... kimdi canat??
Betinen emgek nuru valybdasa
Beriliп çyregymdyn otu canat...

Kөр boldu... kөzym tyсты... vajqap çyrem,
Sытымбы saqa ajtalvaj icke tyjem
Sen meni bilesiңbi, bilvejsiңbi?
Kөр qyzdyn arasynan seni syjem..

37-сы.

EÇEMDER BILSE—OQUSA

Qanteñir, Alaj, Ala too,
Toolu çerde torolduq;
Быстuu çаштар ekenbiz,
Eskilik ecaq çooqolup,
Emgekecil uul, qыз, kelin,
Turmuştun gylly bololuq;
Qubandы, kyldy Tjanşan
Turmuşa şattыq oronup.
Qыз, kelin oqujt mektepte—
Adamdьq sezim асъшыр,
Az kyndе alar сығатдо,
Ar tyrllyy işke maşыцыр,
Eçekem tooqo keletqo:
Inzener bolup atyoqyr.
Quruluşqa çumşalar
Alajdan kender асъшыр;
Tjanşan tura alaabastыг:
Icinde sытып çаштыр,
Parovoz curqaar qolotto
Тыпсывај şaxtъ qazылър;
Ajыlda iştejt kөр еcem
Traktor ajdap cer tilip,
Qыртшып сымып аңтарат
Talaanъ kerkke keltirip,
Бүрдадыт talaa çашырат
Qatarlap soqo eercitip...

Bolot quş minip eçekem,
Az kynđe ucquc sanalat,
Ajlanıp ucat toolordon
Aq bulut çarüp, aralap.
Eline kerek iş bolso
Andəjlar alıs bara alat.

12/X 35-çyl.

EKİ DUYNØ ÇAŞTARB

Dyjnədə emgekeil kəp millionondop,
Çaştarb es tartuuda çıldar bojlop,
Biz çaqta şan kylkylyy erkin əsse,
Al çaqta sanaa tartat kyjyt ojlop.

Oşol çaq, kapitalcyl qaarluu çaq,
Ezelden proletarqa qastaşqan tap,
Al çaqta, san erigekcıl eziliyyde,
Alarqa azyrıńca aśybaj baq.

Al çaqta azap da var, aśsyıq var,
Ar daýım ajanıctuu kelet qabar:
— „Majdanqa erkindik“ dep cıqqan ycyn
Өlymge çazalanqan azamattar.

Ajlasız ajyp tartıp, çazalanqan,
Taşaç çep kynesyz baş çaralanqan,
Kəp çastar taş tyrmədə çaldıraşyp,
Çatışat aq bolso da „qaralanqan“.

Qubat çoq, eler-elbes naar tatıp,
Icine azap-qaajoň soqu vatyır,
Necen ças zarlap çatıp qaza bolot,
„Qacan!“ dep erkindikti kytyp çatıp.

Sendirep qyzmat Izdep ças saçýnan,
Qarçalýp bir sýndýrym tabuuqa nan.
Ker çastar tijeşelyy emyr sygvəj,
Çoq bolot, dene arqatap, azaýp qan.

Kecesý Rim, Şanxaj, Berlinderdin,
Qapýna çosolonqon dalaj eldin.
Qaýqýtýr azattýq!* dep çan bererde,
Uynupe çanýrdýqo dalaj eldin.

Al çastar ajanbastan kyreşyyde,
Mejli* dep, çap-ças denem kirse kerge*
Faşistin, kapitaldýn koryn qazýp,
Cet elde çastar iştejt san typkyrdø.

Biz çaqta qarý da şat, çastar da şat,
San çetkiz çapqylqtar qastarlaşat,
Epkindep bizdin çastar emgek qýlyp,
Çajdarý muzýkaluu ırıardaşat.

Biz çaqta, erkin eldyy SSSRda,
Uqmuştar cýqyr çatat çýldan-çýldaq,
El çutup asman, deniz, cer aldyňna,
Ajlandy el çomoqu wazýr cýnda.

Bizdin ças bardýq çaqtan qyjyn zejrek
Duşmanqa qajta turquz soqqu beret.
Parovoz, aeroplán ajdaj bilip,
Qolunan bizdin çastyn ar iş kelet.

Bizdin çastar çyrqal turmuş quruşqan,
Baatý şajyr qaraşqyt unutqan.
Ava çapýr, bolot byrkut minisip,
Brdap çyrgen uyny uqulat buluttan.

Bizdin çastar oqup bilim alşat,
Qyjyn çerden qymbat kender tabýşat.
Çer aldyňa kendyy şaar quruşup,
Çer aldyňa san elektor çaqşat.

Bizdin çastar quup çetet qacqandy,
Sýrdý cecet acat bekem çatqandy,
Kelecekte wazýqyn da eeleşet,
Aj, çýldyzdy, okeandy, asmandy.

TENTUŞTAR

(1917-çyň oktyabrde tuulqandarqa)

Tentuştan өлкөм менен кындыş аялаş
Туулдуq qızuu majdan bız aralaş.
Termelip beşigibiz oktyabrga,
Telciktik вýjy tolup 18 ças...

Telciktik, temirden bek bızdin qajrat,
Tendikte bolşevikter tarbijalap,
Turmuşqa сын tyşsynyp—sezim artıp
Lenincil—Stalincil bızdin talap.

Kerbədyk ec çamandıq, erkin estyk
Qalbadıq tarbijadan ec bir eksyp,
Mojunça qızzy çaqoo taqqan bojdon
Çaçında VLKSM qatarqa ettyk.

Tentuştan ojloo kerek kelecekti,
Balalıq, çetelek caq ecaq ketti...
Tentuştan on segiz ças onoj emes,
Tap ycsyn qızmat qylar mezgil çetti!

Tentuştan teknikalp billyy kerek,
Bız tetik, bızdin qoldon ar iş kelet;
Өlkedə kemcilikter ec bolbosun—
Syrejly arttaçyp alqa teper!

MEN DA 18 ÇASTAMЬN

(Oktyabrdın 18 çesäne)

Өлкөм вýjy majram qylat
On segiz ças kezine,
Oşol tolqun týncıtpadab,
Ças çyrekke sezile,
Majram tozup ырьдајтып—
Taq kyy certip elime.
Men da 18 çasqa сыцтым
Өlkөm menen çetile.
Balalıq caq, al emi çoq,
Kirdim aqyl esime,
Bul ças өlkөm sonun өлкө
Ajlana car taraptan,
On segiz çyň myndan murun
Cap-çapń ele taq atqan,
Tarixta çoq uqmuş eelep,
Kyndep esyp baratqan.
Baş ijdirip tabijqattı
Pajdasyna qaratqan,
Byt dyjnely taz qalťgъp
Ataq daqqyn taraican,
Kemyr, temir, nefti elektor
Baagъn өlkөm eeledi,
Bardybqynda şattuu qýjтыл,
Bardybqyn da teeledi.

Emi çajnar sъcъpъ çata,
 Dalaj-dalaj kenderi,
 Quruluşqa тъпвай тартър
 San parovoz terdedi,
 Ölkemde көр съсър çata,
 Emgek syjgen erieri,
 En con kycke çumşap saldyq,
 Erkin aqqan dajrany.
 Tyndө çaryq nurun berip
 Elektrler çajnадь,
 Kypyldegen suu kycynөн
 Kerdik belem pajdanь,
 Emgek menen vaarъ wutty
 Necen suuru vajlads.
 Tabilqattan sъг асыръ
 Vaarъnda emgek majdanь,
 Vaarъ çашъ, vaarъ sonun
 Ölkөbyzdyn ajmaoъ!

Elim şajyr emgeginde
 Istejt... ojnojt—qatqyrat,
 Ec adam çoq çumuş tappaj
 Acqa qalqan samtyrap,
 Bизde tendik şamъ kyjet
 Bизde tendik çarqyrap,
 Oşonduqtan qarъ, çastar
 Erkin alqa talpynat.
 El vaştاقан er bolsevik
 Barlyq işke maş qylat.
 Eskini ondop epke salyp
 Qarыlardь ças qylat.

Ar enerden kyndep esyp.
 Aravыzdan maş съqat.
 Birи texnik, birи инчener,
 Çerdin sъrgыn acqylap,
 Bolot quştar тъпвай ucat
 Kekke qanat, qaqqylap.
 Çer çajnaqan parovozdor,
 Elim minet sapqylap.
 Ölkemdegy qыzuu qыjты
 Aj, konyldy şat qylat!!!...
 Men eş tartър асыр kerdym,
 Men tarixtyn baraqын,
 On segiz çы тындан murun
 Ötken iştى qaradym,
 „Kişicilik dooru* dedim:
 Min toquz czyz
 On çetinci—
 Çыldan baştap sanadym.
 Men ыгыстuu ças ekenmin
 Çыrqal, turqan zamalym,
 Ölkem, өzym teq çastavыz
 Men соң mildet alamын:
 Ölkem ыrdы kerek qylat
 Dajym dajar qalamым!
 Ömyrlykkе talaşamyн
 Oz tavымдын talamын!
 On segiz ças kicine emes
 Cek saqtooqo çaradym!

QbJAL

Батыстан балыбдаған кын да ватты...
Elektr bardыq چerge nurun састь...
Оыңылда, атаккетте қылған emgek,
Bir mezzil, шаар тұпсыр el da қатты...
Kee چerde qoldoruna qural alqan—
Ujqudan аша kecip turat saqсы.
Tyşyndө alda neni kөryp çatsan—
Сын еле cirkin ujqu qandaq tatty...
Mendaqь ujqu syjvej olturamыn,
Qoluma ermek қыльп qalam saptty...
Qыдышрат kylyk қыjal bir sekundta,
Çer șarып... asman... қылдыз... tyrllyy қасть.
Сында түштендәң қыjal қызық.
Aralajt tyrkym tyrkym necen șatty.
Çaсть da, қарынь da ulam syrep,
Keremet bul өмүрүм қыjaldantty...
Оj вијlep, tynky ujquqa kөnyl cappaj...
Olturam kөz irmevej, kirpik qaqpaj...
Aq qaqaż sъja menen съjыг boldu,
Muruntan qalam tijvej turqan aqtaj...
Başyма alda nece oj keltirem
Ojumdu byt bererlik syjlem tappaј...
Bir çoldu alda nece өсүремүн—
Кеөнүме біри қақса, біри қақрај,

Olturam қыjal менен ојдо симур,
Aldastap okeanqa qulac urup,
Çaýnduu қаштыq demi ekilentip
Bir ese usquc bolom қарып bulut.
Bir ese san enərlyy biliimpozmun
Baş ijet maa tasijqat ojun burup...
—Stalin sen өstyrgeп uulbu? dejт
San қылдыз Stalinge mojun sunup...
Cer қарып қызы tuular culqap alat
Bizdin el, byt dyjnөге tendik qurup.

36-сы.

BUL BYT ÇAŞTAR EMESPI

Aqylp qatuu dajradan
Ajanbaj szyp kecken kim?
Asqarluu blyk coquqa—
Alpinis bolup çetken kim?
Ar dajym saqtap elkeny—
Ajvattuu qazyb cepter kim?
Aldynda çerdin ken qazqan,
Bulcuu cymtyr bekter !im?
Aeroplan quş minip—
Asmanqa qaraq ketken kim?
Ar tyrluy syllyp bilimdin,
Aqyl çetip cecken kim?
Aqynduu dajra degenim:
Okean-deniz emespi,
Aralap szyp suucul ças—
Alarqa kycyn cenesti,
Azamat çastar bizdiki—
Okeanqa teqeesti.
Ajlyq -çyldyq bolso da,
Ajanbaszaj alystan,
Ajlanasb belgisiz
Okear çirep varışqan.
Darşanduu tolqun muz menen
Dalaj iret qaçqan,

Adam zat vaqyr kerwegən
Azoolor menen alşqan.
Azamat çastar bizdiki
Araldan kender tavyşqan!
Tjanşan, Pamir, Qantenir
Təbesy çaqyn asmanqa,
Turumtaj icup qozvoqon
Tunarqan zoolu taştarqa,
Toqtovoy şaqyl qulaqyan,
Too kijigi qacqanda.
Taralbaq qumdar qujulqan,
Tujaqy tihip basqanda.
Arqasız emi baş ijdi,
Alpinis bolqon maştarqa.
Asmandap turqan aq coqu
Aldyrdy bizdin çastarqa.
Stalin ats çazıldy,
Muz bolup çatqan aq qarqa!

Car taraptan cep bolup
Sıqyş, tyştyk, batystan
Öz mıldetin atqarayr
Olke qorqop çatışqan.
Baarq tegiz mergender
Meelegenin atışqan.
Sıq denelyy, şamdaqaj
Ar-bir işke maşqyan.
„Elim ycyn iştejm“ dep
„Qalqancatq qasq qan“.
Tanka, bombo, pulimot
Baarq oqup bilişken,

Ata çurtu çumşasa—
Ört bolso da kırışken;
Kebu vaatъr atalъr,
Teşke orden ilişken;
Qatqыtъr ьrdap çyryşet,
Qapasız şajr yn salqan,
Qaranqы emes—elektr,
Qol menen anda kyn salqan.
Qыjma- cijme temir çol,
Qыzъqarlıq tır salqan,
Tomsorqon çerdin aldbnan—
Tonnalap kender qazыльр,
Toodaj yjmek bolso da,
Toqtoosuz sırtqa taşlylr;
Avalın nilip çumuştun
Alışqan çastar maşyqъr;
Atqarat ajlyq normonu,
Alda nece aşyгъr.
Kep çastar ucup çeneşty—
Kek muzduu tyndyk ujulqa
„Kersetem kycty”—degensip
Purgalap soqqon qujunqa,
Ec qonbos bolup alısqqa—
Bir nece kyndyk qamdanъr,
Arktika tyn çaqтыn—
Muz bulutun antarъr,
Ileptyy çastar emespi,
Bulutta ьrdajt şan salъr,
Alardъ taqyr bilbegen—
Aq ajuu tynşajt tan qalъr,
Ucuşqan erge baş ijdi
Boroşo ьzqaar çaltanъr,

Өlkенyn kycyn kersetty
Dyjnегe çastar dan salъr...

Ar bilimden çapqыlq—
Acqan çastar emespi,
Inzener, texnik, maş bolup
Catqan çastar emespi,
Ar çaqtan kender tavyşp
Qazqan çastar emespi,
San çetkis tyrdyy kitepti
Çazqan çastar emespi.

Ecen uqmuş maşina
Qurqan çastar emespi,
Baş ijbegen darijanъ
Burqan çastar emespi,
„Bilimge!” dep qoldorun
Sunqan çastar emespi,
Өlkесyn saqtap qыrqalap,
Turqan çastar emespi.

Soo denelyy—taş bulcuq
Balban çastar emespi,
Çalnduu ottoj çyregy
Çanqan çastar emespi,
Komminizm duxuna
Qanqan çastar emespi,
Kelecektin milderin,
Alqan çastar emespi,
Kesemy qajda çumşasa
Barqan çastar emespi!

12/IX 86-ç.

QAPСЬQAJDA

Carcaqan, taşırqaqan, atymb qaşan.
Teminem, keede tysyp çee da basam.
Çadaqtan taştarb kөp tar çol menen
Çalqızmyn, Qapçyqajda kele çatam.

Bijikten suunu qarajm baş ajlanat,
Opqolçup, ыldam soçup çyrek şasat,
Meltirep өjdө çaqym qasava zoо
Egerde qulap ketse qandaq basat?...
Kez-kezde yrөjy suuq çar keziget,
Kegyckөn ucup-qonso qum eşilet,
Darşanъ aqын suusu kyrypyldөsө:
Buzcudaj qapçyqajda cuu sezillet.

Kerynet ar bir nerse çoldo çatqan
Kerynet kecten tyşkөn uuq, baqan.
Cubalbп el keckenyn elestetiп,
Çap-çalqbz, at ystyndө, ojgo batam...

Bir kezde usul çoldon kectер etken,
Bassalbп tigil çerge төө da cekken.
Мына bul urunqajluu соң vorcuq taş
Qap tilip un-talqandь dalaj tekkен.

Beline oodartыльр çyk qыjşaýr,
Qulanыр dalaj үнаа bolqon majer.
Esimde, bir çyktty төө icup ketken
Tyrtlyp, tigil çardan butu tajyr.

Tetigi çol bojunda сысърганаq,
Аj „qapyr“ qylbadыbb dalaq sanat,
Aralap kirip ketken ujdu ajdajm dep,
bjlaqam tiken kirip butum qanap.

Syrynen bul соң suunun şarqьraqan,
Kece alvaj dalaq çandar qalqьraqan,
Kөp şorduu atь cabal bolqonduqtan
Çыqыльр suuqa tyşyp samtьraqan.

Uşintip etkenderdy elestetem
Ucuna teren ojdun qantip çetem...
Çaqыnda avtomobil minip alıp
Taq usul qapçyqajdan өtyp ketem.

36-сы.

KƏTƏRYL ÇOLDOŞ ASMANQA

Asmanqa ucsan, aeroplan başqarsan,
Taalim alsan ataqъ bar çastardan,
Çolun-çoldop sabaq alsan ar daým
Bajdukovdoj—Ckalovdoj maştardan.

Keterylsen Kokkinaki ucquctaj
Keterylsen aj çyldızqa az qalsan.
Bijikükten ec bir başqын aßlanbas,
Sen esken too, kêm qalşpaqt asmandan.

14/VIII 36-çyj.

SUUSAMЬR

Meltirep çыльр aqqan tunuq suusu,
Toqojdon tıpvaj cıqqan bulbul cuusu,
Өzen, saj, qoqtu, qolot salqыn teryn,
Adamdьn ec bir kelvejt unutqusu.

Unutrajm, ełgөnүмсө este bolot
Unutrajm, uqraqanqa qylam çomoq.
Ar daým eske tyşyp kөz aldымда
Bajaqъ suu myltıqtuu icke qolot.

Suu bojlop, cedirenđep suu myltıqsan,
At qыльр minip alıp at qulaqtan.
Carcasam tytyk menen suusun izdep
Mөngydөn mөñkyp tyşken mol bulaqtan.

Kek çашы çajdьn kyny kerkem tyrym,
Kek, qыzly, saralaluu en kep gylyn.
Suusamъr seni menen unutulajt,
Suu bojlop, torpoq minip ketken kynam.

Sajraqan taştan-taşqa ucup qonup,
Qubulqan saçsyzdьn ьşqъtъqъ,
Bajaqъ çap-çashы bet teşkejdegi
Saqыndьm oj Suusamъr ьşqъpъңдь.

Men yсун вyrkyt bolcu кepelegyn
Qarmooqo қанды qылнар кeр қытqенүм,
Estetip alda nece ojdo salыр,
Saqъntat balalьqtын кeр kynderyn.

Azырь қытqal zaman quсаqънда
Ojlojmun balalьqtы eles menen,
Sajrandap, ojnor, kylip, kөnyl ассыр,
Suusamыr saqa men bir kelip ketem.

Çaңызq kurort kytom emi senden
Çaqşlap tозup алqын emi kelsem,
„Bajaqъ tentek bala keliptir“—dep
Qorqosun кepelegyn emi menden...

17-iyl 86-жыл.

AJ TAN QALAT

Asmanda aj, altын шоола nur тeгyp,
Al, asmandan altын тabaq tyrdenyп,
Al bilinвej çerdin șarын ajланат,
Alda qajdan çer dyjnesyn byt kөryp.

Aj „Tan qalat“, „oj-ojlonot“, tyn kyzep
Çerdin șaагын bytkyl „bajqajt“ ylgыret,
Al sen ajtсь, çer șarында қaңызq
„Kerynevү“, ec bolboso ylburep.

Keresuңву?
...Moskva, Pariz, Londondu,
Keresuңву?
...Кeр өрдегi борбordu,
Keresuңву?
...Çer șarында uqmuştuu
Keresuңву?
...Qandaj tartыш bolqondu.

Keresuңву?
...Aloo qajda çanqапын,
Keresuңву?
...Çarqын Moskva şamdarын.

Keresynay?
SSSRdъn elinde.
Keresynay?!
Şajъr turmuş şandarъn.

Ager bilsen, uşul eldin çäştarъ
Sen tan qalar bir uqmuştar baştadъ,
Seni kөzdej raketter atqыlap,
Aň menen saqa bara cazdadъ.

Barat çäştar! barat çäştar aşyqat,
Uşaq çetsin, çыldar etsyn azыraq,
Өlcep bilip aj menen çer ortosun
Oquп çäştar azытънса ташыqat.

Çäştar barat tartыр, алъп qol berip
Biz menen sen vajlansqып bol şerik;
„Bolşeviktin alabaj turqan cеви çоq“
Alat seni bizzin tajbas bolşevik.

TOO ELININ TORQOJU

Toqtoquldaj ьгесь bol,
Tolusajdaj сыңсыз bol.
(El oozunan)

Ala tooluq qыrqыздып
Альсqa curqar qulunu,
Taşşыqan, talbaj sajraqan
Adamдын ақып bulbulu.

Tolqoj burap qomuzdu
Toqson tyrdyy calşып,
Too çапытър şapşыqan
Toqtoqul senin davышып.

Toquz qajruu, toqson kyy,
Toqtoqul senin botojun,
Estevej kim unutat,
Too elinin torqojun.

Qapqanqa tyşyp виқ bolup,
Qajqысып ajтыр kyy calqan,
Qaqşanqan kykyk Toqtoqul
„Qalqым“ dep toodon yn salqan.

Şýryldap вазър qoldoruң
Qomuzdu tilge keltirgen,
Bezengen tildyy qomuzdan,
Ar daјym arman certilgen.

Erkinde çyrsөн emne
Mунqаныр ырdap naalъваj,
Qaraңqыда qar boldun
Qat bilip qaqaz taalъваj.

Qalamdь qarmaj bىlseci,
Qomuzqa usta qoldorun,
Elge estelik qalъrqan
Puşkinderdej bolv-dun.

Talantып ашъq cegi çoq
Aj, asman ele bolçolun,
Çazlyp qalsa emne
Toqtoqul senin tomdorun.

Се волбoso віз menen,
Birge çyrsөн չыrgaşыр,
Biz menen bolsoң emne
Biz menen birge ыrdaşыр.

Өкүнүр айтqan sөzyme
Sen аյртуu emessin,
Ar daјym Toqo estejbiz
Az bolso da „kerezin“.

„Tartыndым—dep—zamanqa“
Zarlanыр yn salъşып,
Armando qыlat meni da
Azapta tuulup qalъşып.

Өсвөs qыльp tartarwyz
Syretyndy keltirip,
Aqaq taştan ojdurup,
Qomuzundu certirip.

„Toqo!“ dep men da çazarmып
Qomuzunu—qoldo qalamып.
Быңдь çattap unutpaj
Brdap da çyrer balamып.

6/III 37-сыл.

СбNAR

(„L-Ç“ пыл 10 қылдырьла)

Bul baldar qantip ырдабајт,
Butaqтуу شاqtuu, съпнадь,
Butaqъп ҷајдан вүл сънаг,
Bulbuldu өзы съфардь.

Съпнада tolqon, оғноон,
Qыгаандардын ијасть.
Taptalqan сънаг ијадан,
Tulpardын qurcup тијацъ.

Qанаңып қағыр таљараж,
Duşmandын tyşyp артыйнан,
Taq үшүл bizdin съннадан
Byrкtyтter uctu şaңшыдан.

Съпнадь маңтап ырдаса
Bulbuldun ҷааңы таљаражт,
Butaqъп ҷајат вүг вайлар,
Bul сънаг таңыг қагъвајт.

Bul baldar qantip ырдабајт,
Butaqтуу, شاqtuu съпнадь,
Butaqъп ҷајдан вүл сънаг
Bulbuldu өзы съфардь.

ӨЛКӨМ—ELIM

Bizdin elde
Bizdin çerde
Оjnор kыlyy, qaiqыruu,
Talbaj iштеп-emgek qыльр,
Kenylyndy șat qылуу,
Stalindej tutqasъ bar
Bizdin елке ваңтылуу!
Өмүр воju өз мильдем
Өlkem ycyn saq turuu!

27/V 30-жыл

MAQTAJMЬN

Tekesi curqap asqадан,
Quштарь sajrap arcадан,
Buralыр съырь tulaң cөр
Burqurap çыль aqqылан.
Kek çашыl teskej betine
Gyl menen sajma sajылан,
Qарсыqajlar—qalып waq
Qaraqaj, cetin, qaјындан,
Şatына zoolor çapырлан,
Sanaa çetkis kijikter,
Şaqыrap curqajt şaqыldan.
Atыrdaj taza şamal çel,
Arqыrap soqup adыrdan,
Kerkemyn kөryp cerimdin,
Keksese keөnum arылан.
Kөр çyryp kөnyp qaiqan el,
Kөrbej çyrse saqынqan.
Cerimdej çerdі tapваjmyн,
Өz cerimdi maqtajmьn!
Bir maqsatta tilekteş,
Bir waqыtqa berilgen,
Bardыq elke—alamqa,

„Baqtlyuu el“ delingen.
Qol qarтаşыр vaatъь,
Qajratъ qatuu temirden.
Sanaasъ birge elimden,
Sandaqan duşman çeñilgen.
Elimdej eldi tapваjmyн,
Өz elimdi maqtajmьn.

Ыldamdyqь şamaldaj,
Blaасыndaj şamdaqaj,
Şattanыр şajыг çyryşken,
Şanqыldap, ыrdap, kylyşken,
Darşanъ şardaj çapырлан,
Ar işke oqtoj atылан
Stalin ezy taptaqan,
Өлкесyn тьqь saqtaqan,
Çaştardы ыrdap maqtajmьn.

UCQUC QURBUM

(Аңыз қаштарының қаңыдан съодан исқистарына)

Cektegen elkebyzdy kyn съоғыстан,
Аյнайтуу, баатыр qалгтуу Қыргызстан.
Sen qurbum usul eldin bir uulusun,
Asmanqa toolu çerden исуп съодан.

Samoljot kele çatsa qanat çajqan.
Өзгөсө ылдамына qalsam ajtan:
"Bul ućquc—Ala tooluq ças qыргыз"—dep
Үн берди propeller alda qajdan.

Keletat typ-tyz исуп асман çirej.
Çaltanbaj aq buluttan kez irmevej.
Альстан qarap tursam искустуун,
Савыттар исуп съодан itelgidej.

Taq usul calqынъ qurc искул түјүн,
Komsomol—ијавыз bir menin qurbum.
Qurbuma qubanqandan съдай албай,
Mendaqъ дошо исам dep qoldu sundum.

Oj, qurbum! meni da исур, qanat bajla,
Еї исин исин кerek alda qajda,
Қыргызда вијик асман соочун emes,
Ala too қаңын turat асман-ажда.

Ala too, aq bulutqa turat tiжip,
Ala too, aq buluttu alqan kijip.
Biz ucsaq, qarduu bulut çadata албайт,
Кенгөнбиз тулقан çer етө bijik.

Qoşulsaq qanat қаңыр, вагыр birge:
Şumqarقا—tuura bir çyz elyy minge.
Qubanър şanduu berip raporttu,
Ala too bir maqtansын Staling!

24/1 37-чы.

TALANTTAR OSOR ÇER UŞUL

I

Өткендү тарих айтат бастан аяқ,
Өткендү тарих өсөттөн баңаң-баңаң.
Бастанын баңаң көрғен өзүн тарих,
Қарандай өзүн түн арман айтат:
„Далай кын, далай айлар, далай өздөр,
Тумандап өтүп кетти нецен санат.
Өрсүвөј, гыл асывај, өзүн асывај
Кор болду өсүп кетти далай талант!*.
Тарихтын үшүл айткан арман сөзү,
Өкүнтөт „кап!“ дегизет, өзүн аныт.

Оттың оң нецен сонун узмүш адам,
Белсенип далай ишке баңыт алған.
Тиртүлөп ар өнөргө шыктандыгър,
Саңылған таланттын оту өзүн.
Некендер өзүн өзүн өзүн болуп,
Некендер өзүн өзүн өзүн болуп,
Кең айрең аял, сесен тілдүй—
Елнең терең маани мағал өзүн.
Кең айрең таң өзүн өзүн болуп,
Сынаған таңбыз кылыш, алғың таңын,
Кең айрең сен өтбекен севег сөзүр,
Көркөнтиң өзүн-шөкөт сажма сажан.

Қытқыздар үшүндәјоң өзүн болғон,
Қытқызда Тоңтоңулдај өзүн болғон.
Цыз өздөп көлеркіни мурун айтқан,
Филосов— нецен ојсүл өзүн болғон!
Сыңа албай ал таланттар өзүндеңдөң,
Заманың өзүн тоңғон, болғон дөңғон.

II

Қытқыздын тунуq көлдүй, тоолу өзү.
Сулдулуq— өзүткіш тоңғон кени.
Қанткендө еелендіріп, екілентпейт,
Сап-салғын атың өзүткіш тоонун өзү.
Шығанбај, ар өнөргө өзүткіш турат,
Гылдеген өзүткіш тоонун ели!

Арқајын өзүткіш тоонун асқалаты,
Андаң үжүп өзүн мөңгү өзү.
Ақ өзүңдең өзүткіш тоонун өзү.
Асқаның аралаған арқарлары.
Ақ өзүң өзүткіш тоонун өзү.
Амалдуу өзүн өзүткіш тоонун өзү.
Аттың өзүн өзүткіш тоонун өзү.
Адамдың алда өзүн өзүткіш тоонун өзү.
Түн өзүн өзүткіш тоонун өзү.
Түн өзүн өзүткіш тоонун өзү.
Түн өзүн өзүткіш тоонун өзү.
Күпүлдөп тоо түнүнүн түңсүп айр,
Күй менен өзүн өзүткіш тоонун өзү.
„Күп!“ десе— өзүн өзүткіш тоонун өзү.
Күйлөнүп асқалардың өзүткіш тоонун өзү.
Тенселип тентек өзүн өзүткіш тоонун өзү.
Сүудүрәп әрса өзүн өзүткіш тоонун өзү.
Сиркін ал! Үшүл сирет, үшүл көркем,
Адамдың тартылавај өзүткіш тоонун өзү?

Bulbulu виғақына исуп ғондоң,
Тоғойлуу, ғаша суулү چылжаларын
Вур вайлар, нусур вайлар өттөн аңғылан,
Тавылсы, шілбі, сеңін, ыңғалшын,
Шібері беден бурап гыл буруқсуп.
Çаşыл жет кылымыреп қылмајғанын.
Күкүктін, булбулдардын, боз торғоджун,
Күйлөрүн қандай неме тұңшабасын?
Өзүң șat, үгірекүң șat, көңүлүң șat,
Күйлөнүр толқундајсын, съңдаласын.
Еленіп, екіленіп аյланғанда,
Еркеlep қаш баладај ыңғаласың,
„Ес әрдес теневејм—dep—bul әримди“.
Елжіреп қандай ақын ырдабасын?
Салықса көсетем dep көркөм әрді,
Қақазын qaj syretcy сұрдабасын?!

Dyjnənүн șам сұрақъ Moskvada
Duvalы Qanteńirdej Kremliden,
Syjkymdyy anda turqan Stalinden —
Tywelyk usul elge ырьс kelgen.
Qantkende dalaj talant taşqындаражт,
Talantqa-talant қоşқон usul elden.
Çaşтаръ qantip işke şıqtanışrajt,
Qызъктүү, қыждантан usul әрден.

Salqын çel, тунуq ava, қашыл шібер,
Қырғыздын Ala тоосу көркөв вайло!
Саңытат альс кеткен өз баласын —
Stalin көркyn асқан қаңы ҹаллоо!

5/IV 37-сы.

СЕК САҚТАҚАН QURBUMA

(Oktjaberdin 20 қылдақына)

Екөөвүз таңға аралаş bir төрөлдүк
Октябр берген нұрға bir белөндүк.
Torolup kитең қар्तы тоюнға азър
Мектепке тен қар्तышыр bir өнөдүк.

Eliktin baldарындај erkin өстүк,
Оjnoduq, құтмалаشتыq, көр күрөштүк.
Baraban, qoldo signal, қызыл қақоо
Qulundaј pionerlik қастан өттүк.

Taq oşol biz pioner bolqon kezde,
(Azырғы ақыл eske kire elekte),
Talaşыр sen ekөөвүз bir kesip
Uruşup таръльшын kyndy este.

Asmanda samoljottu көгүр азър,
Ајдаңан азаматқа таңығаныр.
Екөөвүз „men bolom“ dep ataandaşтыq,
Ucquctuq маңа қаңыр, saada қаңыр.

„Соңојсоq, aeroplан айдај alsaq,
Айланыр alda qajda исуп barsaq,
Ala too Moskvanyн с'tosuna
Aralap aq buluttu кен чол salsaq.
„Альсөq қырғыздардан виз кeldik“ dep
Ataqtui Moskvaqa qonup qalsaq.

Qol qыsър bizdin elden salam ajtъr
Stalin ata menen amandaşsaq;
—Dep ajtъr alda nece syjlөşcy elek
Bolcu ele çyregyvuz elep-çelep.
Sanaaqa, oj, qыjalqa, oşol işke
Emgeksiz, ectemesiz çetmek belek?
Oj qurbum, azъr anъ ojlop kөrcy
Öquusuz taq oşol iş qantip kelet?

—
Oj qurbum! al maalıvuz ötyp ketti
Al ojdu orundatar mezgil çetti.
Partada birge olturqan qurbulardan
Kerdynay azamattъ, necenderdi?

—
Taalaşluu tarbijada biz conojup,
Taq vьjы 20 qa çanъ tolduq,
Men ьгсь, sen saçsъsъn qыzyl cekte
Balalıq qala berdi... çigit bolduq.

—
Mildetti orundatsaq ojdoqudaj.
Maqtajmъn, ьrdaj berem ten qurbumcu,
Taalaşqa atqan tanqa tajtajlanqan
Ekeөeyz oktjabrdin øz qulunu.

—
Otкendy eske saldым usul qatta,
Mildetti ojloocu elek bala caqta.
Olkenyn, oktjabrdin, Stalindin
Mildetin, saqa taqqan işin aqta!
Olkege kез aqыqan suuq qoldon,
Saq qurbum, qыzyl cekti bekem saqta!

6/XI 37-жл.

QUBANOJANDAN

Ajlanam şan, kylkylyy, tan-tamaşa!
Al elim emgeeginde tan talaşa!
A! Sonun qucaqыnda emgek balqъr
Ala too ьвъq-Kelym calqatalasa!

12/XII 36-жл.

KÖLDYN KƏRKY

{Çaj mezgil... çashı cəptyy keldyn چeegi
 Betke urat qonur salqын keldyn çeli,
 Çel menen çelpildegen majda tolqun,
 Şırp, şırp, dep kylyp turat qarap meni
 Çajralıp-çajnaq tyşyp, çaqып kelip
 Qızyltat, qızyltalıjt delebemdi.
 Canaqtar camqaraqtap ojun qurup.
 Degensijt: „birge ojnojlu, kelgin beri,
 Ças ыссым sen çajdarъ, biz çajdarъ,
 Brdaqыn kerkы acыlqan keldy“ dedi.
 Şarpıldap şanъ сыqqan tolqundarqa
 Qoşulup ырдабоосу ытсъ менві?

1

Saj-sajdan salqын bulaq saşa curqap,
 Aqşyrap aq qaz basqan Ala toodon,
 Çylqalap çyrqalandaj¹ өзөн bolup
 Qoşulup aqып suuqa ara çoldon,
 Өзендөп alda qajdan aqъp kelip
 Aq terek, Qaraqoldon çana Tonodon,
 Tyjyny tyrkyn suunun qoşuluşup
 Ысық-Kel typkylygyн pajda bolqon,
 Asmandap ajlandыra seni tozup
 Ala too kyngej-teskej saq-, qorqon.

¹⁾ Çyrqalan—Өзендyn atы.

Qorqondo bir nece çы тьндан murun
 Tujuqtap basıp çatqan fuman nolqon.
 Ajlanan, alaqandaq quuşurulup,
 Azapta alsyraqan elge tolqon.
 Qalqыndы qaraqоqда qanqaqşatъp,
 Qamandar qadsalşыр qapып sorqon.
 Çarqыrap oktjabrdın atqan taңъ
 Qutqardы qalqыndы da, seni tordon.
 Sımaqtaj kөjkeldyrdы, kerkyndy—астъ
 Tazalap ujup çatqan qalyq şordon,

Çatalıp, qajra tuulup tanqa aralaş.
 Çajdarъ çadıraqan kelym sen ças.
 Eskirip enilceket bassa daqъ
 Çarqыrap çançırqandыtybynde taş.
 Yrlıyncık aq baňoypo ejyt bolqon
 Ystyndе paroxodqо çan qaraldas.
 Bzъ-cuu qalyq qatar syzyp çyret
 Aq quşlar, erdek, cyrek, qarqыldap qaz.
 Kejkөlgөn, kek irlmidyy kelym kerkyn,
 Kergөnge uqtasa da unutulbas.

Asmandan aj qozqoijup tөksө nurun.
 Çalt etip çarqыrjasып andan murun.
 Typ-tygel tymen çыldыз бири qalbaj.
 Tyvunen aj kөrynet tunuq suunun.
 Es alıp şajyr çastar oşol kezde,
 Qalqыrıp qalyq minsen qandaq sonun.
 Çajdarъ ças selkiler tozup сыqsa,
 Çastardыn qajyqtaqъ eldin çolun.
 Qatqыrquan şajyr çastып kylkysyne
 Qantkende kel kөjkөlyp şat-bolbosun?!

processes which supply the heart with
oxygenated blood. Between oxygenated
and deoxygenated blood there is
no exchange of materials.

The lungs are the organs which supply the body with oxygenated blood. They take in air from the atmosphere and pass it through the bronchi into the lungs. The lungs consist of many small sacs called alveoli. These are surrounded by a network of capillaries. The oxygen passes from the alveoli into the capillaries and the carbon dioxide passes from the capillaries into the alveoli. The oxygenated blood is then carried by the veins to the heart.

Diagram
Lung circulation

Саазъ 2 с. 49 т.

Ц5280

1938
1. 8. 8. 1

Алибек М.

С Т И Х И

На киргизском языке

Фрунзе

КИРГИЗГОСИЗДАТ

1938